

Takaisin kotiin Uudellekirkolle 1942

Elämä perheellämme ei liene ollut koskaan niin "pohjillaan", kuin palattuamme ensimmäiseltä evakkoreisultamme Halikosta 1941-42 uudenvuoden yöllä Mustamäen asemalle tasan kello 12, Pakkasta oli tasan 30. Tunnot olivat kuitenkin toivoa täynnä, vaikka emme osanneet yhtään ajatella millaisia vaikeuksia ensimmäinen kevättalvi toisi tullessaan.

Meidän ja naapurimme Rokan Kallen ja Helenan matkan viimeinen taival seuraavana päivänä hevosten vetämien vähäisten omaisuuksien ja heinäkuormien kanssa Mustamäeltä Päätilään oli sekin pakkasessa kova koettelemus varsinkin lehmäkarjalle. Onneksi Päätilässä oli Pusan talo asuttuna ja sinne päästiin lämpimään niin ihmiset kuin karjakin. Talo tarjosi suurta ahtautta, mutta sopua ja lämpöä riitti kaikille. Olen jälkeen ihmeteltyt oliko vanhemmilla tietoa siellä jo asuvista, seuraava yöhän olisi voinut olla enemmän kuin koettelemus, koska yhtään siviili- ihmistä emme Mustamäen ja Päätilän välillä tavanneet. Suurin osa pitäjää lienee silloin vielä ollut tyhjänä siviileistä.

Seuraavan päivän käynti kotikylässä kertoi karua totuutta. Meidän Mäkelä kotimme oli toivottomassa kunnossa. Kaikki ikkunat olivat rikottu ja osa ovistakin ilmeisesti käytetty polttopuina. Rokkalaisten talo oli helpommin saatavissa lämmön pitäväksi, joten sen kunnostukseen käytiin joukolla ja sinne päästiin muuttamaan parin viikon kuluttua.

Omaa kotia kunnostettiin ovia korjaamalla ja laittamalla ikkunoihin kaikkea mahdollista, lasipaloja, vaneerin kappaleita ja jopa naulaamalla lautoja. Kuitenkin muistaakseni helmikuussa päästiin muuttamaan omaan kotiin.

Seuraava vaikeus tuli pian vastaan koskien ravintoa. Mukaan matkaan saadut elintarvikkeet kuten jauhot ja muut sellaiset alkoivat loppua. Molemmilla perheillä oli kuitenkin lemiä, joten maitoa oli jopa riittämiin.

Maaliskuun alussa omien sotilaspartio hiihtää kylämme kautta tullen Inosta päin jatkaen matkaa Haapalan suuntaan. Myöhemmin vasta selvisi partion tarkoitus. Partioon kuului alikersantti vetäjänä ja kolme miestä. He poikkesivat joka päivä meidän tupaan syömään eväitään ja haastelemaan. Jokapäiväinen kysymys heiltä oli, että onko näkynyt ketään outoja hiihtelijöitä.

Mukana tuodut eläinten heinät tietysti myös loppuivat. Rokkalaisten navetan latoon oli kutsumattomat vieraat koonneet suuren pinkan puimattomia kuroja. Vanhemmat aprikoivat syöttää niitä eläimille, mutta sitten tuli ajatus, jos ne saataisiin puitua niin siitä saataisiin eläinten sekä ihmisten ruokaa. Pulmana oli mistä puimakone. Partio tuli siinäkin avuksi. He olivat tutkineet monia rakennuksia ja tiesivät, että Sinkkolaisten riihiladossa oli puimakone ja naapurikylässä jossain oli moottori mistä hihnapyörä oli irroitettu. Isä kun oli tarkka omistusoikeudesta sanoi, ettei myö tiijetä kene konehii ne on, eihä niitä voi ottaa. Partion johtaja sanoi, että kaikki venäläisiltä jäänyt tavara on valtion omistuksessa ja niiden ottaja joutuu myöhemmin maksamaan ne valtiolle. Koneet tuotiin hevosilla ja reillä Rokkalaisiin latoon ja siellä selvisi seuraava vaikeus. Hihnapyörä ei ollutkaan sen moottorin osa, vaan akseli ei sopinutkaan kunnolla pyörän silmään.. Isänniltä ei konstit loppuneet. Moottorin pehmeämetalista akselia ohennettiin terävällä kirveellä kuin vuollen ja vanhalla viilalla siloitellen, kunnes hihnapyörä saatiin kiinnitettyä.

Partion avulla saatiin polttoaine petroolia ja kaurat tulivat puitua. Eläimet saivat olkia ja rokkalaisten puuvajan nurkassa olleessa käsikivimyllyssä tehtiin jyvistä jauhoja. En muista minkälaista puuroa syntyi kuorimattomista jyvistä, mutta varmaa on, että siinä oli kuitua.

Kauppoja ei ilmeisesti ollut vielä koko pitäjässä ainuttakaan. Ainoaa kauppaa mitä voitiin tehdä, oli kylän läpi hiihtävän sotilaspartion kanssa. Sotilaille maito oli se mitä rintamalla ei saanut mistään. Heillä oli kuitenkin kivikovaa näkkileipää ja joskus jopa saksalaista "hernekeitto"jauhetta. Kauppaa tehtiin tietysti vaihtamalla tuotteita.

Ravintopulaan oli myös vihollinen laittanut helpotusta. Meidän maakellarissa oli säilöttynä vähän perunoita. Suurempi määrä perunoita oli säilötty navetan maitohuoneeseen, mutta ne olivat tietysti jäätyneet. Sotilaspartio vei ilmeisesti niistä tiedon sotilapiiriin ja sieltä hommattiin jostakin vankileiriltä vankeja hakemaan useilla hevosilla rekineen niitä vankien ruuaksi. Vihollisen hevosmiehillä oli ilmeisesti nälkä näillä reisuillakin, kun jotkut yrittivät sulatella perunoita käsissään ja järsiä puoli jäisinä niitä, joten helppoa ei ollut kellään.

Kevään lähestyessä omien sotilaiden partiointi päivittäin tuli tärkeämmäksi. Huhuttiin vihollisen kaukopartioita nähdyn hyvin kaukana tulilinjoista suomalaisten puolella. Sentähden omien partio antoi ohjeen meille nuoremmillekin hiihtäessämme partion käyttämää latua ja poiketessamme siitä merkitä oma poikkeava latu sekoittamalla se sauvoilla tai suksilla eroamiskohdasta.

Kevät tuli kohisten niinkuin aina Kannaksella. Samalla paljastui uusi vihollisen meille jättämä helpotus. Mäkelän peltoon navetan taakse oli istutettu monen aarin alueelle sipulia ja ne olivat jääneet korjaamatta.

Lumien sulaessa havaittiin, etteivät ne olleet ensinkään pilaantuneet lumen alla pakkasessa.

Silloin oli jo Pusankylään, niinkuin muihinkin lähikyliin, tullut takaisin muitakin perheitä, niin Haapalastakin tuli emäntiä korjaamaan tuota mainiota maustekasvia.

Maanviljelyskylän kevättyöt alkoivat antaen toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Pellot olivat kaksi vuotta olleet viljelemättä, joten ensimmäinen peltotyö oli polttaa pelloille kuolleet heinät ja rikkaruohot. Meillä ja Rokkalaisilla oli säästettynä vähän kauran siemeniä ja ilmeisesti jokin valtion laitos jakoi muiden viljojen siemeniä ilmaiseksi. Ja heinähän kasvoi hyvin poltetun pellon tuhkassa.

Elämä näytti auringon kiivetessä korkeammalle hyvin toivorikkaalle, vaikka tykkien jyly kuului melkein päivittäin ja ilmataisteluille kotiseutumme tuntui tulleen paremminkin tavaksi kuin poikkeukseksi.

Kuvassa on entinen Mäkelä synnyinkotini vuonna 1959, kun isäni Juho, ikkunan oikealla puolella ja lähinaapurimme Mikko Halonen vasemmalla puolella, kävivät katsomassa kotejaan. Taksikuski piiloutuu Popeda-taksin oven taakse. Tummapukuinen mies on KGP:n agentti, auton edessä, joka piti ottaa Leningradista tarkkailijaksi mukaan.

Kotitalomme vasemman puoleinen pääty oli rakennettu 1800-luvulla savupirtiksi ja oikeanpuoleinen osa 1900-luvun alkupuolella. Talo oli huonokuntoinen jo lähtiessämme sieltä 1944, mutta 15 vuotta myöhemmin jo täysin rappiolla. Kuusikymmentä luvulla talo oli palanut tai poltettu. Mm. vasemmalla näkyvät 1800 luvulla istutetut lehmukset olivat vaurioituneet, mutta tänä päivänä elävät yhä ainoina maamerkkeinä kotimme paikasta. Aikanamme siististä piha-alueesta näkee asukkaiden asumiskulttuurin.

Naapurukset lähtivät yllättäen katsomaan kotejaan. Mikon talo oli lehmusten vasemmalla puolella, vain parikymmentä metriä puista. Kaikki tuttavat pitivät ihmeenä heidän saatuaan viisumit Leningradiin ja sieltä viranomaisilta käyntiluvan taksilla kotiseudulle, sillä ehdolla, että mukaan tulee KGP:n tarkkailija ja matkalaiset maksavat hänen palkkansa, taksin kustannusten lisäksi.

Jossakin vaiheessa kylään perustettiin suuri karjatalo, Leningradin Optisen tehtaan voukratessa valtiolta Pusankylän, Haapalan ja Kirstinälän sekä Päätilän kylien alueet rakennuksineen. Pusankylään rakennettiin kaksi valtavaa navettaa kaikkine aputiloineen. Tilaa johti päätoiminen johtaja ja oma eläinlääkäri, jonka kanssa keskustelimme tyttäreni kanssa. Tila oli kapitalistisen hyvin hoidettu. Lehmät lypsettiin kolme kertaa päivässä. mm. maidolle oli koneellinen jäähdyttämö.

Työväkeä oli johtajien lisäksi 20 lypsäjää johtajien lisäksi ja paimen ym. miestyövoiman määrää emme saaneet selville. Lehmiä oli 600- 800 kpl. Työntekijät asuivat kaikki Kirstinälässä.

Lisäselvitykseksi täytyy mainita naapurusten pärjäämisestä neuvosto Venäjällä oli osansa isä Juhon venäjänkielentaito hän kun oli syntynyt 1892 vuonna joten hän oli ollut keisarillisen venäjän kansalainen noin 17 vuotta ja oppinut tuona aikana kielen kohtuullisen hyvin.

